

მოსედან მეფობამდე

ისრაელის ისტორია ეგვიპტიდან გამოსვლიდან ქანაანში დამკვიდრებამდე, ვიდრე ისრაელიანები მეფეს დაისვამდნენ, ხელმძღვანელობის თვალსაზრისით ორ პერიოდად შეგვიძლია გავყოთ. პირველი პერიოდი მთლიანად ეკუთვნის უდაბნოს ხანას, როდესაც ისრაელიანები მოსეს წინამძღოლობით მიემართებიან აღთქმული ქვეყნისაკენ და როცა იესო ნავეს ძის წინამძღოლობით იბრძვიან ქვეყნის დაპატრონებისთვის.

მოსეს წინამძღოლობის ტიპი ხარიზმატულია: მოსე მართავს ხალხს იმ სულის მეშვეობით, რომელიც დავანებული იყო მასზე სინაის გამოცხადებიდან მთელი მისი ცხოვრების განმავლობაში. არც ერთი სიტყვა, რომელიც მისი პირიდან გამოვიდა, არც ერთი ნაბიჯი, რომელიც მან გადადგა ამ გზაზე, ღვთის ნების გარეშე არ თქმულა და არ გადადგმულა. ყოველი მისი სიტყვა და ქცევა ღვთის ნებით არის განპირობებული. მოსეს არასოდეს უთქვამს: მე ვამბობ. მოსეს წიგნებში გაცხადებული მისი ხელმძღვანელობის ფორმულაა: „ასე ამბობს უფალი ღმერთი“, ეს ფორმულა გასდევს მთელ ხუთწიგნეულს, სადაც უფალი მოსეს პირით ლაპარაკობს. მოსეს ავტორიტეტი მთლიანად ღვთის განგების გამოცხადებაზეა დამყარებული, ის მხოლოდ და მხოლოდ გამოცხადების ჭურჭელია და, რამდენად სუფთაა ეს ჭურჭელი და არ არის დამძიმებული მისი პიროვნული ნებით, იმდენად მტკიცეა მისი ავტორიტეტი და იმდენად წარმატებულია მისი წინამძღოლობა. ერთადერთ შეფასებას მისი პიროვნებისა ამ თვალსაზრისით, თითქოს კონტექსტიდან ამოვარდნილს, ერთ ლაკონიურ ფრაზაში ამოვიკითხავთ: “კაცი მოსე ყველა ადამიანზე თვინიერი (ყანავ) იყო დედამიწის ზურგზე” (რიცხვ. 12:3). რას ნიშნავს ასეთი დახასიათება? სიტყვისთვის ყანავ ძირითადია მორჩილება, მოსმენისა და საკუთარი თავის მოთრეუნვის, დამდაბლების – საბოლოოდ, დათმობის უნარი, რაც ესოდენ არსებითია უფლის რჩეულისთვის, რომელმაც უხინჯოდ უნდა მიიტანოს უფლის სიტყვა ადამიანებამდე. თვინიერია და დამთმობი მოსე მხოლოდ უფლის ნების წინაშე. დამთმობიო, იმიტომ ვამბობთ, რომ სინას მთის გამოცხადების დროს, როცა მან მიიღო არცთუ ადვილი მისია ხალხის ამოყვანისა ეგვიპტიდან, მას უხდება საკუთარი ნების დათმობა უფლის ნების წინაშე. არაფერი სახარბიელო მისთვის არ უნდა ყოფილიყო ეგვიპტეში დაბრუნება, სადაც მან ფარაონის კარზე და მთელ ქვეყანაში მკვლელის სახელი დატოვა. იქ, მიდიანელთა შორის, სადაც ის შეეფარა, მან ახალი ცხოვრება დაიწყო, შესაძლოა, სრულიად დაივიწყა თავისი ხალხი, რომელიც ასე უმადურად მოექცა მას.

წინამძღოლობის ის ტიპი, რომელსაც კაცი მოსე ახორციელებდა უდაბნოში მგზავრობის დროს, ხასიათდება როგორც უშუალო თეოკრატია, ანუ ღვთის ხელისუფლება თავისი წმიდა სახით, როცა წინამძღოლი მართავს არა საკუთარი პიროვნული ძალით, არამედ ღვთისგან მონიჭებული მადლით. რითი განსხვავდება მოსესეული წინამძღოლობა აარონისეული წინამძღოლობისგან, უფალი ხომ ამ ორი პიროვნების მეშვეობით მართავდა ხალხს („უძელე ვითარცა ცხოვარსა ერსა შენსა Ἄგლითა მოსესითა და აჰარონისითა“, ფსალმ. 76:21)? არსებითად იმით, რომ იგი ხარიზმატულია და მეშვეობით არ გადაიცემა, ხოლო აარონის წინამძღოლობა მამიდან შვილზე გადადის. აარონის ძენი ინანილებენ სამღვდელო ფუნქციებს და მონანილებენ სარიტუალო ქმედებებში, მაგრამ მოსეს შვილებს, თუმცა ისინი სახელდებით ცნობილნი არიან, არავითარი წილი მამის მმართველობაში არა აქვთ, ისინი არც არაფრით გამოირჩევიან, არც იხსენებიან რაიმე მნიშვნელოვან კონტექსტში. მოსეს ხარიზმა მათზე ვერ გადავა, თუ თავად ხარიზმის წყარომ, უფალმა, არ ამოარჩია ისინი. თეოკრატიული ტვირთი, რომელსაც ხარიზმა აკისრებს ადამიანს და ავტორიტეტი

ძოსავს, ყოველთვის ძოულოდხელია – არაფრით გახპირობებული არ არის. ძის მატარებელს არა აქვს აქვს გენელოგია, ის უისტორიოა და სწორედ ამშია მისი ძალა (ამის მაგალითად შეგვიძლია სალემის მეფე და მღვდელი მელქისედეკი გავისხნოთ). ვინ იყო მოსე სინაის გამოცხადებამდე? შეიძლება გვეფიქრა, რომ მის არჩევაში გათვალისწინებულია მისი წარმოშობა, უფრო სწორად, აღზრდა ფარაონის კარზე, რომ ის, როგორც ფარაონის ასულის ნაშვილები, ფარაონის პოტენციური მემკვიდრე იყო. მაგრამ გამოცხადებაში ამ გარემოებას ყურადღება არ ექცევა. თუმცა ვერ გამოვრიცხავთ მის იმ თვისებას, რომელიც ეგვიპტიდან მისი გაქცევის მიზეზი გახდა. სამართლიანობის მაძიებელი უმადურობის მსხვერპლი ხდება. მოსე ეგვიპტიდან არის დევნილი, როგორც მკვლელი, რომელსაც ყოველგვარი კავშირი განწყვეტილი აქვს თავის ადრინდელ ცხოვრებასთან, თავის უმადურ ხალხთან. მისიის მიღების დროისთვის იგი ერთი უბრალო მწყემსია, მიდიანელი მღვდლის ოჯახში ჩასიძებული, რომელიც თავიდან იწყებს ცხოვრებას. როცა მისიის აღსასრულებლად ეგვიპტეში მივლინებულს შეეკითხებიან, თუ ვინ ხარ, მან უნდა უპასუხოს, რომ მამა-პაპის ღმერთმა გამოგზავნა, „ღმერთმა აბრაამისა, ისაკისა და იაკობისა“ – ეს არის მისი გენეალოგია. მის ავტორიტეტს ღვთიური წარმომავლობა აქვს.

ამრიგად, ხარიზმა, როგორც ღვთის მადლი, რომელიც არ არ არის განპირობებული ადამიანის რაიმე ღირსებით, არ ექვემდებარება გადაცემას, მაგრამ მოსეს შემთხვევაში ვხედავთ, რომ მოსეზე გადმოსულ ქარიზმატულ სულს უფალი უნაწილებს კარავთან შეკრებილ სამოცდაათ რჩეულს, რათა შეუმსუბუქოს ტვირთი მოსეს: „(უფალმა) აიღო ნაწილი სულისაგან, მოსეზე რომ იყო, და გაუნაწილა სამოცდაათ უხუცესს“ (რიცხ. 11:25). მათ შორის არ არის იესო ნავეს ძე, – ის არ იყო ტომის უხუცესი – თუმცა მოსეს შემდეგ მას მიენდო ხალხის წინამძღოლობა.

იესო ნავეს ძის წინამძღოლობა თუმცა იმავე ტიპის არის, როგორც მოსესი, ანუ ისიც ხარიზმატულია, მაგრამ ვერ უტოლდება მოსესეულ წინამძღოლობას არა იმ მიზეზით, რომ მოსე პიროვნულად არის აღმატებული მასზე. იესოზე ხარიზმა რომ უშუალოდ ღვთისგან გადმოსულიყო, ის მეორე მოსე იქნებოდა. წინამძღოლობის უფლებამოსილებით იესოს აღჭურვისას არ არის ლაპარაკი ხარიზმის გადაცემაზე არც უშუალოდ უფლისაგან. იესო ნავეს ძე, როგორც ერთგული მსახური და თანამდგომი მოსესი, ინიშნება მის მემკვიდრედ, რომელმაც ბოლომდე უნდა მიიყვანოს მოსეს დანაშაულები საქმე. მოსე მხოლოდ ამხნეებს მას, ანუ უწილადებს თავისი მხნეობის სულს: „გამაგრდი და განმტკიცდი, რადგან შენ შეიყვან ისრაელიანებს ქვეყანაში, რომელიც აღუთქვი მას. მე ვიქნები შენთან“ (რიცხ. 31:23). ამ უკანასკნელი ფრაზიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ იესოს ხარიზმა თავად მოსეა, რომლის სული მუდამ მასთან იქნება მისი სიკვდილის შემდეგაც. იესოს ხარიზმატულობა მოსეს მიერ მის ხელდასხმულობაში გამოიხატება. ხელდასხმა კი რიტუალური აქტია და მისგან მინიჭებული ხარიზმა, ცხადია, უფლისმიერ ხარიზმას ვერ გაუტოლდება. „იესო ნავეს ძე ავსილი იყო სიბრძნის სულით, რადგან ხელი დაასხა მას მოსემ, და ემორჩილებოდნენ ისრაელიანები, როგორც უბრძანა მოსემ“ (რიცხ. 33:9). როგორც სიბრძნის სული განსხვავდება უშუალოდ უფლისგან გადმომავალი ხარიზმისგან, ასევე განსხვავდება იესოს წინამძღოლობა მოსეს წინამძღოლობისგან. სხვაა ხარიზმა, სხვაა სიბრძნე. იესოს ისრაელიანები მოსეს ავტორიტეტით ემორჩილებიან, როგორც მოსეს ხელდასხმულს, მოსეს კი – როგორც უშუალოდ ღვთის ხელდასხმულს, უფლისგან გადმომავალი ხარიზმით ავსილს.

ამრიგად, როგორც ჩანს, ისრაელიანთა ისტორიის პირველ ეტაპზე, როცა წინამძღოლობის ამოცანა ეგვიპტიდან გამოსული ხალხის არა მხოლოდ ერთ ხალხად, არამედ ღვთის ერთ ფორმირება იყო, ამ ისტორიული ამოცანის ოპტიმალურად განხორციელება თეოკრატიული მმართველობის მეშვეობით იყო შესაძლებელი. მეორე ეტაპი ისრაელის ადრეული ისტორიისა მოიცავს ქვეყნის მოპოვებას და მასზე დამკვიდრებას, რაც უპირატესად ადამიანურ ქმედებებზე, საბრძოლო სტრატეგიაზეა დამოკიდებული, ამიტომაც თითქოს ალარ მოითხოვდა უშუალო თეოკრატიული

წინამძღოლობას. ქვეყანა ქანაანი უფალმა ამ ხალხს აღთქმისამებრ მისცა, მის საზღვრებამდე მიიყვანა, მისი დაპყრობა კი მათგან ადამიანურ ძალისხმევას მოითხოვდა. თუმცა უფლის ჩარევა ამ პროცესშიც არ გამოირიცხა, წინანდებურად წინამძღოლი (იესო ნავეს ძე) უფლის ნებას იმონებებს, მაგრამ მოწმობა ისევ და ისევ მოსეს ავტორიტეტით არის გაშუალებული. მართალია, უფალი ეუბნება იესოს, რომ მის გვერდით იქნება, ისევე როგორც მოსეს გვერდით იყო, მაგრამ ამასაც ეტყვის: „გამაგრდი და მტკიცედ იდექი მთელი რჯულის აღსრულებაში, რაც გიანდერძა მოსემ, ჩემმა მსახურმა...“ (იესო, 1:7). და იესოც ასე მიმართავს ხალხს: „გაიხსენეთ სიტყვა, რომელიც გამოგიცხადათ მოსემ, უფლის მსახურმა...“ და ა. შ. (იესო, 1:13). და ხალხიც პასუხობს: „როგორც მოსეს ვუჯერებდით, ისე შენ დაგიჯერებთ. ოღონდ უფალი იყოს შენთან, როგორც მოსესთან იყო“ (იესო ნ., 1:17). და კვლავ მოსეს სახელი ფიგურირებს, როცა უფალი იესოს ავტორიტეტს აძლიერებს:

„დღეიდან უნდა დავინყო შენი განდიდება მთელი ისრაელის თვალში, რათა დარწმუნდნენ, რომ როგორც მოსესთან ვიყავი, ასევე ვიქნები შენთან“ (იესო ნ., 3:7).

იესოს ნავეს ძის წინამძღოლობა წარმატებული იყო, მის მოქმედებას ხარვეზი არ ჰქონია. მისი ხელმძღვანელობით განხორციელებული იქნა მისია, რომელიც მოსემ სიკვდილის წინ დააკისრა მას. წარმატების საწინდარი მოსეს სიტყვის განუხრელი შესრულება იყო. სიტყვა იერარქიულად გადმოვიდა უფლიდან მოსემზე, მოსედან იესომზე, იესოდან ხალხზე, ხალხს კი მოქმედებაში მოჰყავს სიტყვა. ეს საგანგებოდ არის აღნიშნული: „როგორც უფალმა უბრძანა მოსეს, თავის მსახურს, ისევე უბრძანა მოსემ იესოს და ისევე მოიქცა იესო“ (იესო ნ., 11:15). „მსაჯულთა წიგნი“ ამგვარად აფასებს იესო ნავეს ძის პერიოდს: „უფალს ემსახურებოდა ერი იესოს მთელ სიცოცხლეში და უხუცესთა მთელ სიცოცხლეში, რომლებიც იესოს შემდგომ იყვნენ და ნანახი ჰქონდათ ყველა დიადი საქმე, ისრაელისათვის რომ აღასრულა უფალმა“ (მსაჯ. 2:7).

შენიშვნა 1. მოსესა და იესო ნავეს, როგორც ღვთის რჩეულთა, შორის მსგავსება-განსხვავებისთვის შეგვიძლია დავიმოწმოთ ერთი ადგილი, სადაც იესოს იგივე სიტყვები ესმის, რომლებიც მოსემ სინას მთაზე აალებულ მაყვლოვანთან მოისმინა: „ხამლები გაიძრე ფეხზე, რადგან ადგილი, სადაც დგახარ, წმიდაა“ (იესო 5:15). თუ მოსეს შემთხვევაში (გამ. 3:3) ეს გამოცხადება და სიტყვები მისი მისიონერული კარიერის დასაწყისის ნიშანია, იესოც ამ ნიშანს ქანაანისთვის ბრძოლების დასაწყისში იღებს, ამავე დროს წყვეტს მანანა, უდაბნოს სასწაული, ცვენას და ამ დროსვე წინადაცვეთს იესო უდაბნოში დაბადებულებს, რომლებიც წინადაცვეთილნი არ იყვნენ. მაგრამ თუ მაყვლოვანიდან მოსეს უფლის ხმა ესმის, იესოს იერიხონთან, რომლისკენაც გალაშქრებას აპირებენ ისრაელიანები, არა უშუალოდ უფალი, არამედ უფლის მხედრობის თავი ელაპარაკება.

იესოს ხანას, რომელიც ქანაანისთვის ბრძოლებით აღინიშნება, მოსდევს შუალედური ხანა ისრაელიანთა ისტორიაში – მსაჯულთა ხანა, როცა ხალხი უკვე ახლადმოპოვებულ მიწაზეა დამკვიდრებული. პრინციპულად იცვლება ხელმძღვანელობის ტიპი – მსაჯული, როგორც მხსნელი და ხელმძღვანელი, გამოჩნდება ყოველი შეჭირვების უამს; ამა Yთუ იმ შტოში – უფალი „აღადგენს“ კაცს, რომელსაც ეკისრება ისრაელის ხსნა გარეშე მტრებისაგან. მსაჯული, ერთი მხრივ, თუ მამხილებელია – ამხელს ხალხის უკეთურებას, რისთვისაც გარეშე მტრის ხელით ისჯება, მეორე მხრივ, ის მხსნელია, რომელიც იცავს მათ ამ სასჯელით გამოწვეული შედეგებისგან.

მსაჯულთა პერიოდი ამგვარი რიტმით აღინიშნება, რომელსაც თავისი სტერეოტიპული სიტყვიერი გამოხატულება აქვს:

I. „უკუღმართად იქცეოდნენ ისრაელიანები უფლის თვალში და ემსახურებოდნენ“ ბაალებს“ (მსაჯ. 2:11). „უკუღმართად ქცევა“ გულისხმობს როგორც ზნეობრივ დაცემას (გადაგვარებას), ისევე რელიგიურ გადახვევას, რაც პრინციპში ერთი და იგივეა: მეორე მოიცავს პირველს.

II. „აღიგზხო უფლის რისხვა ისრაელიახთა ძიძართ და ხელძი ჩაუგდო ისიხი მძარცველებს, და აძარცვინა“ (მსაჯ. 2:14);

III. „მაშინ შეჰლაღადეს ისრაელიანებმა უფალს და უფალმა გამოუჩინა მათ მხსნელი...“ (მსაჯ. 3:9).

IV. „და დაუდგინა მათ უფალმა მსაჯულები, რომლებიც მძარცველებისაგან იფარავდნენ მათ“ (მსაჯ. 2:16); „მას შემდეგ, რაც მსაჯულები დაუდგინა მათ უფალმა, უფალი იყო მსაჯულთან და მტრებისაგან იფარავდა მათ მსაჯულის სიცოცხლეში...“ (მსაჯ. 2:18);

V. „მაგრამ მოკვდებოდა თუ არა მსაჯული, მამებზე უარესად იქცეოდნენ, მიიქცეოდნენ უცხო ღმერთებისაკენ...“ (მსაჯ. 2:19);

და ასე შემდეგ, ყველაფერი თავიდან იწყება: მსაჯულის სიკვდილის შემდეგ კვლავ განდგომა, განდგომას მოყვება უფლის რისხვა, რისხვას – სასჯელი, სასჯელს – ღალადი და სინანული, სინანულს – მსაჯულის მოვლინება. ქვეყანა ამოისუნთქავს. „დაისვენა ქვეყანამ ორმოცი წელი“ (მსაჯ. 3:11). მაგრამ კვლავ დგება შუალედური პერიოდი მსაჯულსა და მსაჯულს შორის, როდესაც ისრაელიანები განიცდიან შეჭირვებას უფლისგან განდგომის გამო, ქვეყანაში ამ დროს სრული განუკითხაობა სუფევს.

მსაჯულის მსახურებაც ისევე, როგორც მოსესი და იესო ნავეს ძისა, ხარიზმატულია. უფალი ირჩევს მსაჯულს და ეს არჩევა მასზე უფლის სულის გადმოსვლით აღინიშნება. მსაჯულად გახდომის ტიპიური ფორმულაა: „უფლის სული იყო მასზე და გახდა იგი ისრაელის მსაჯული“ (მსაჯ. 3:10).

აქ სამი მომენტი ალსანიშნავი:

1. მსაჯულად არჩევა ყოველთვის მოულოდნელია პიროვნებისთვის, რომელსაც უფალი ირჩევს. არჩევა არ არის განპირობებული პიროვნების თვისებებით, ზეგარდმო გადმოსულმა და მასზე დავანებულმა სულმა უნდა შეცვალოს ადამიანი, შეიძლება ითქვას, მისი ნების გარეშე გახადოს ხალხის ლიდერად, რასაც ის არც გუშინ, არც გუშინდინ არ ელოდა და არც იფიქრებდა. ყველაზე კარგად ეს მომენტი გედეონის შემთხვევაში ჩანს. გედეონი, რომელიც, მისივე შეფასებით, არ გამოირჩევა რაიმე განსაკუთრებული თვისებებით, პირიქით, ერთი მფრთხალი ისრაელიანია, რომელიც მიდიანელთა შიშით, მალულად ცეხავას პურს, რომ უკანასკნელი სარზრდო არ დაკარგოს; არც იმის შემძლეა, რომ ბაალის კერპი დაანგრიოს, როგორც მას უფლის ანგელოზი ავალებს. ანგელოზი მას უფლის სახელით ისრაელის ხსნას უბრძანებს, ის კი პასუხობს: „ვაგლახ, ბატონო, მე როგორ უნდა ვიხსნა ისრაელი! ჩემი საგვარეულო ყველაზე მცირეა მენაშეში, მე კი მამაჩემის სახლში ყველაზე უმცროსი ვარ“ (მსაჯ. 6:15). გედეონი რაოდენობის კატეგორიებში აზროვნებს: ის ეკუთვნის მცირერიცხოვან საგვარეულოს (მენაშეს ტომიც მცირერიცხოვანია) და თავადაც ყველაზე მცირეა საგვარეულოში. მაგრამ ღმერთი უპირობოდ ირჩევს მას, არავინ იცის, არაც კითხულობს, თუ რას ეფუძნება მისი არჩევანი. ალბათ შედეგს, რომელსაც გედეონის მსაჯულობა გამოიღებს – აბსოლუტური არსება ხომ ისტორიულ პროცესს მის მთლიანობაში (დასაწყისითა და დასასრულით) ჭვრეტს და იცის ის, რაც გედეონმა არ იცის. მართალია, გედეონის გენეალოგია უმნიშვნელოა, მაგრამ ის ამ არჩევით იმათ რიგში დგება, რომლებიც სწორედ თავიანთი უმრწემესობით არიან არჩეულნი (ისაკი ისმაელის, იაკობი ესავის, იოსები უფროსი ძმების საპირისპიროდ).

2. მსაჯულის არჩევა ინსტიტუციური არ არის, ანუ რიტუალური უზრუნველყოფა არა აქვს. მსაჯული არ საჭიროებს ვინმე შუამავლს, ის პირისპირ დგას უფლის ანგელოზთან და უშუალოდ მისგან იღებს დავალებას.

3. მსაჯულობა ისევე, როგორც მოსესა და იესო ნავეს ძის წინამძღოლობა მემკვიდრეობითი არ არის, არ გადადის მამიდან შვილზე. მაგრამ განსხვავებით იესო ნავეს ძის შემთხვევისა, როცა მოსე გადასცემს მას თავის წილ სულს, მსაჯულს არ შეუძლია დაასახელოს პიროვნება, რომელიც მის შემდგომ გასწევს მსაჯულობას. ხარიზმა ხომ მას არ ეკუთვნის, რომ თავისი ნებისამებრ განკარგოს. მსაჯულობა პირწმინდად თეოკრატიულია.

შინიშნა 2. თუმიჯა თავისთავად ქხალი უნდა ყოთილიყო ისრაელიანთათვის ხარიზმის

მემკვიდრეობითი გადაცემის შეუძლებლობა, მაგრამ გედეონის გამარჯვებების შემყურე ხალხმა მას მეფობა შესთავაზა: „იბატონე ჩვენზე შენც, შენმა შვილმაც და შენმა შვილთაშვილმაც, რადგან შენ გვისხენი მიდიანის ხელიდან“ (მსაჯ. 8:22), რაზეც გედეონმა უარი უთხრა ისევ და ისევ უფლის ერთგულებისათვის. „...უფალმა იბატონოს თქვენზე“ (მსაჯ. 8:23). ეს იყო ერთადერთი პასუხი თეოკრატიული პრინციპის პოზიციიდან. მაგრამ მისი სიკვდილის შემდეგ ხალხის ერთმა ნაწილმა მისი ერთ-ერთი ვაჟი, ხარჭის ნამობი, გაამეფა, მაგრამ სამი წლის უიღბლო მეფობის შემდეგ, რაკი ხარიზმა არ ჰქონდა, ტრაგიკომიკულად დაასრულა მეფობა: როგორც უნინასწარმეტყველს, ალყაშემორტყმული ქალაქის გალავნიდან დედაკაცის ხელით გადმოგდებულმა ლოდმა ჩაუნგრია თავის ქალა.

მსაჯულობის ეპოქის დასასრულს თავს იჩენს მუდმივი ხელმძღვანელის ყოლის მძაფრი მოთხოვნილება, რაც ქვეყნის ისტორიაში სრულიად ახალი ეპოქის დადგომის საწინდარია. მსაჯულობა უფლის მაგარ ხელს გამოხატავს, ის ხალხის იმედია, მთელი ორმოცი წელი (მსაჯულობის სტერეოტიპული ხანგრძლივობა) ხალხი დამშვიდებულია, მან მსაჯულს მიანდო მთელი თავისი ცხოვრება. ერთადერთი, რაც მოეთხოვება ეს უფლის გზაზე სვლაა. მაგრამ მიეფარება თუ არა მინას მსაჯული, ხალხი ისევ და ისევ უბრუნდება თავის ძველ ჩვეულებას, რომელიც რჯულზე უმტკიცესი აღმოჩნდა: თაყვანს სცემს ადგილის ბაალებს, რომელთა კერპებით მოფენილია ყოველი გორაკი და ბორცვი (ბამოთ „სიმაღლეები“). მსაჯულის მსაჯულობის პერიოდს, როცა ხალხი მიქცეულია უფლისაკენ, ცვლის უმსაჯულობის ხანა, როცა ხალხი უფლისაგან თავისუფლებით ლაღობს, მაგრამ სასჯელიც ამ თავისუფლებისთვის არ აყოვნებს. „უკუღმართად იქცოდნენ ისრაელიანები უფლის თვალში და უფალმა მიდიანის ხელში ამყოფა ისინი შვიდ წელიწადს“ (მსაჯ. 6:1). უმსაჯულობის სხვა ხანაში მიდიანს სხვა მოთარეშე მტერი ენაცვლება. ეს ის ხალხებია, რომლებიც არ აყარა უფალმა ქანაანის ქვეყნიდან ან, სხვა ვერსიით, ვერ თუ არ აყარეს თავად ისრაელიანებმა (მსაჯ. 1:27-33). ახლა კი მათ მყოფობას ქვეყანაში უფალი, სტიქიებთან (შავი ჭირი, კალია...) ერთად სასჯელად იყენებს (მსაჯ. 2:20-23).

როცა მსაჯულობის პერიოდის ხანგრძლივობამ იკლო (მსაჯ. 12:7, 11, 14), ხოლო უმსაჯულობის პერიოდი გახანგრძლივდა (მსაჯ. 13:1), ხატოვნად რომ ვთქვათ, ხარიზმის „სიტყვა იშვიათი იყო იმ ხანებში; ხილვები არ იყო ხშირი“ (1მეფ. 3:1). ქვეყნის მდგომარეობა მსაჯულთა ეპოქის უკანასკნელ ხანებში ხასიათდება ფორმულით, რომელიც ლეიტმოტივად გასდევს მსაჯულთა წიგნის უკანასკნელ თავებს: „იმ ხანად ისრაელს მეფე არ ჰყავდა და, ვისაც რა უნდოდა, იმას სჩადიოდა“ (მსაჯ. 17:6; 21:25; აგრ. 18:1; 19:1). მსაჯულთა წიგნის მე-19 თავში გადმოცემული ეპიზოდი, რომელიც ბენიამინის ტომში ჩადენილ გაუგონარ უზნეობაზე მოგვითხრობს, კარგი ილუსტრაციაა იმისა, თუ სადამდე შეიძლება დაეცეს ქვეყანა უმეფობის პირობებში. ნიშანდობლივია, რომ ეს ეპიზოდი იწყება და მთავრდება ხსენებული ფორმულით, რომელიც მთელი წიგნის დასასრულიც არის.

შენიშვნა 3. „იმ ხანად ისრაელს მეფე არ ჰყავდა და, ვისაც რა უნდოდა, იმას სჩადიოდა“ – მსაჯულთა ხანის ეს დიაგნოზი მეფობის ხანის პოზიციიდან არის ნათქვამი, რაც იმას ნიშნავს, რომ „მსაჯულთა წიგნის“ ავტორი მეფობის ხანაშია ნაცხოვრები.

სიმპტომატიურია, რომ მეფეთა პირველი წიგნის დასაწყისში მოთხრობილი სიტუაცია არა მხოლოდ უმეფობის, არამედ უმსაჯულობის ხანას აღწერს. ფორმულა „ვისაც რა უნდოდა, იმას სჩადიოდა“ ამჯერად მსაჯულის გარეშე დარჩენილ ქვეყანაზე ითქმის, სადაც იმ ზომამდეა მისული კრიზისი, რომ უკვე მღვდლები სჩადიან უზნეობას და, რაც ასევე ნიშანდობლივია, ეს მღვდლები მსაჯულისა და მღვდლის ვაჟები არიან (1მეფ. 2:12-17). მსაჯული არის, მაგრამ მსაჯულობა არ არის. მოხუცებული ელი ველარ უწევს კონტროლს თავის შვილებსაც კი, არათუ უბრალო ხალხს, რომელიც მაღალი ზნეობის მაგალითს მოკლებულია. ელიზე ნათქვამია, რომ „ორმოც წელიწადს მსაჯულობდა [იგი] ისრაელში“

(1მეფ. 4:18), რაც იძის ძიძახიძეებელია, რომ ძისი მსაჯულობა დასასრულს უახლოვდება (ორმოცი წელი ზღვრული ვადაა). ხალხი ახალი მსაჯულის მოლოდინშია, მაგრამ, როგორც ითქვა, „უფლის სიტყვა იშვიათი იყო იმ ხანებში...“. ხოლო თუ უფლის სიტყვა არ არის, როგორ გამოვლინდება ჭეშმარიტი მსაჯული? ცუდი მსაჯულის პირობებში ამჯერად უფალი თავის ხალხს ფილისტიმელების ხელით სჯის. მარცხის შემდეგ, როცა უფლის კიდობანი, ისრაელიანთა უდიდესი სიმბოლე, ტყვედ ჩაუვარდა ფილისტიმელთა ბანაკს, ელის მსაჯულის ორი ვაჟი ბრძოლაში დაიღუპა, თავად ელი მსაჯულიც, ამ ამბების გაგონებით შეძრული, მოკვდა, ანუ მსაჯულობის „დინასტია“ შეწყდა, მსაჯულად ელისთან გაზრდილი სამუელი დაადგინა უფალმა. მისი მსაჯულობა წარმატებული იყო, ისრაელიანებმა შეძლეს ფილისტიმელებთან რევანში აღება, დაიბრუნეს წართმეული ქალაქები. სამუელი კეთილად მართავდა ქვეყანას. „დასცხრნენ ფილისტიმელები და აღარ შემოდოდნენ ისრაელის საზღვრებში. უფლის ხელი იყო ფილისტიმელებზე სამუელის სიცოცხლეში“ (1მეფ. 7:13). მაგრამ სწორედ ამ სამართლიანი მსაჯულობისას შეიმჩნევა თავად მსაჯულობის ინსტიტუტის, თუ ასე ვუწოდებთ მას, რღვევა. თუმცა ეს პროცესი ელის სიცოცხლეში დაიწყო. ხალხი ელი მსაჯულის შემდეგ მსაჯულობას მისი ვაჟებისგან მოელოდა. ახლა კი სამუელმა თავად იბრუნა და მსაჯულებად დაადგინა თავისი ორი ვაჟი, თუმცა „არ გაჰყვნენ შვილები მამის გზას, ანგარებას მისდევდნენ, ქრთამს იღებდნენ და სამართალს ამრუდებდნენ“ (1მეფ. 8:3). თუმცა აქ მთავარი არ არის ამ უკანასკნელ მსაჯულთა უზნეობა, არამედ თავად ის ფაქტი, რომ სრულიად შეიცვალა მსაჯულობის გაგება, წარმოდგენა მის ხარიზმატულ ხასიათზე. თუ სამუელი ჯერ კიდევ ხარიზმატული მსაჯული იყო, როგორც ძველ დროში, და უფლის სულით განაგებდა ქვეყანას, მისი ვაჟები არა უფლის, არამედ მსაჯული მამის ხელით დადგენილი არიან. როგორც მოსალოდნელი იყო, მათ ხარიზმა მამისგან მემკვიდრეობით ვერ გადაყვებოდნენ. ამიტომაც, ისინი, უფლის სულს მოკლებულნი, ქვეყანას, როგორც უზურპატორები, მძლავრებით განაგებდნენ.

ხალხის ალლო უტყუარი აღმოჩნდა: ხალხი მიხვდა, რომ მსაჯულობამ, როგორც მოვლენამ, ამონურა თავი. სტაბილური უსაფრთხოებისა და ქვეყნის სიმშვიდისათვის ხალხის დაუნიებით მოითხოვდა მეფობის შემოღებას. არგუმენტებიც არ იყო უსაფუძვლო:

„შეიკრიბა ისრაელის უხუცესობა და მივიდა სამუელთან რამათს. უთხრეს: შენ მოხუციდი, შენი შვილები კი აღარ მიჰყვებიან შენ გზას. დაგვიდგინე ახლა მეფე, რომ სხვა ხალხების წესისამებრ განგვესჯიდეს“ (1მეფ. 8:5).

სამუელი, როგორც ადრე დავინახეთ, თანახმა იყო, მსაჯულობა მემკვიდრეობად ექცია, რაც ძირშივე ეწინააღმდეგებოდა მსაჯულობის არსს. ახლა კი, როცა ხალხი მეფეს ითხოვს სამუელის უკმაყოფილობას რაღაც საფუძველი უნდა ჰქონოდა. „არ მოეწონა ეს ამბავი სამუელს, როცა თქვეს მეფე მოგვეციო მსაჯულად“ (1მეფ. 8:6). სამუელმა შესჩივლა ღმერთს, ღმერთი მიუხვდა სამუელს გულისწუხილს და სათანადო პასუხი გასცა: „შენ კი არ უარგყვეს, არამედ მე უარმყვეს თავიანთ მეფედ“ (1მეფ. 8:7). ხალხის თხოვნაში მახვილი იმაზე კი არ იყო, რომ მსაჯული შეცვლილიყო მეფედ, რაც თითქოს სამუელის, როგორც მსაჯულის, გადაყენებას გულისხმობდა, არამედ იმაზე, რომ ხალხი მოითხოვდა ხილულ მეფობას, ნაცვლად უხილავი მეფობისა, რომლის ერთადერთი განმახორციელებელი თავად უფალი იყო. მეორე მხრივ, უფლის რჩეული ხალხი, რომელიც უფალმა სხვა ხალხებისგან გამოარჩია, თითქოს უარს ამბობს ამ რჩეულობაზე, როცა სხვა ხალხების მსგავს სახელისუფლებო მონაწილას მოითხოვს. ამ მოთხოვნამ უნდა გაგვახსენოს მოსეს დროს უდაბნოში კერპის მოთხოვნა, რომლის ფარული აზრი სხვა ხალხების, მათ შორის ეგვიპტელთა, კვალზე უხილავის ნივთიერად ხილვის სურვილი იყო.

შენიშვნა 4. ამავე მოტივით, სახელდობრ, რომ ერთადერთი უფალი უნდა მეფობდეს რჩეულ ხალხზე, მსაჯული გედეონი უარს ამბობს მეფობაზე. თავად სიტყვა „მეფე“, *მელეფ* ძველ აღთქმაში უფლის ეპითეტია: „მეფე, ცაბათო უფალი“ (ეს. 6:5), „უფალი, ისრაელის მეფე“ (ეს. 44:6), „მეფე ღიდებისა“ (ფსალმ. 23/24:7) და სხვაგან. ფსალმუნები ისრაელის მიტობის ხანის ნაწარმოებია, მაგრამ ოღონო გაუბრუნის ხილოლი მიტის მიტოდ მოხსენიებას;

„ვპოვე დავით, მონაჲ ჩემი, და საცხებელი წმიდაჲ ჩემი ვსცხე მას“ (ფსალმ. 88-89:21).

მაშინ, როცა კერპი მოითხოვს, ხალხი დაისაჯა, ახლა კი უფალი წინააღმდეგობას არ უწევს ხალხის ნებას, ეუბნება სამუელს: „ახლა შეისმინე მათი სიტყვა“ (1მეფ. 8:9). დაე, მიეცეთ მეფე, რაკი ასე სურს, მაგრამ სამუელმა უნდა განუმარტოს მათ, თუ რას წარმოადგენს ეს უცხო დანესებულება. მართალია, მეფე დაიცავს ხალხს გარეშე მტრისგან და ქვეყანაშიც მშვიდობას და უსაფრთხოებას დაამკვიდრებს, მაგრამ რის ფასად? სამუელმა გამოუცხადა ხალხს მეფობის კონსტიტუცია, თუ რა უფლებები ექნება მეფეს იმის სანაცვლოდ, რომ მშვიდობისა და უსაფრთხოების გარანტიობას გასწევს:

„აი, რა უფლებები ექნება მეფეს, რომელიც იმეფებს თქვენზე: წაიყვანს თქვენს შვილებს და თავის ეტლებთან და ცხენებთან დააყენებს...

დანიშნავს მათ ათასისთავებად და ორმოცდაათისთავებად, თავისი ყანის მხვნილებად, თავისი სამკალის მოსამკვლად, თავისი საბრძოლო საჭურველისა და ეტლების მკეთებლებად.

აიყვანს თქვენს ასულებს მენელსაცხებლებად, მზარეულებად და პურის მცხობლებად.

წაგართმევთ საუკეთესო ყანებს, ვენახებსა და ზეთისხილის ბაღებს და თავის მსახურებს დაურიგებს.

მეათედს აიღებს თქვენი ნათესებიდან და ვენახებიდან და თავის კარისკაცებსა და მსახურებს უწყალობებს.

წაგართმევთ საუკეთესო ყმებს, მხევლებს, მსახურ ბიჭებს, სახედრებს და თავის საქმეზე ამსახურებს.

წაიღებს მეათედს თქვენი ფარიდან და თქვენც მისი ყმები გახდებით. მაშინ მოყვებით წუნუნს თქვენს არჩეულ მეფეზე, მაგრამ არ მოგისმნთ უფალი“ (1მეფ. 8:11-18).

შენიშვნა 5. არ ახსოვს ისრაელს მეფე, რომელსაც ამ “კონსტიტუციით” არ ესარგებლოს. თვით დავითი, რომელიც მეფობის იდეალად არის შერაცხილი, სჩადის არა უბრალოდ ძალადობას, როცა თავის ერთგულ მსახურს ცოლს წართმევს, თავად მას კი დალუპავს, არამედ არღვევს მოსეს ცნებას, რომლის დაცვის გარანტია თავად ქვეყნის წინამძღოლი უნდა ყოფილიყო, როგორიც მსაჯული იყო. რომ არ ვილაპარაკოთ მეფე აქაბზე, რომლის საქციელი იგავად იქცა ისრაელის ისტორიაში.

ხალხის მოთხოვნა, რომ „ჩვენც ისეთები უნდა ვიყოთ, როგორც სხვა ხალხები არიან“ (1მეფ. 8:20-ა) კატეგორიულია. ხალხი ყველაფერზე თანახმაა, ოღონდ აღარ იყოს პატრონის გარეშე დარჩენის შიში. მთელი იმედი მეფეზეა, „რომელიც წაგვიძღვება და ჩვენი გულისთვის იბრძოლებს“ (1მეფ. 8:20-ბ).

ხალხის ცნობიერი თუ ქვეშეცნეული არგუმენტები უსაფუძვლო არ იყო: დინასტიური ხელისუფლება, როგორიც მეფობაა, რომელიც თავისი რაციონალურობით, თავისი მემკვიდრეობის ძალით უწყვეტლად ამარაგებს ქვეყანას „მსაჯულებით“, სავსებით პასუხობდა დროების მოტანილ გამოწვევებს. ამიერიდან ხალხის მთელი ზნეობრივ-მორალური ტვირთი და პასუხისმგებლობა მეფეს ეკისრება. ხალხი იხსნის პასუხისმგებლობას. იცვლება დიაგნოზი: მეფე უკვე არის ქვეყანაში, მაგრამ ის ან „სიმართლით იქცევა“ ან „ბოროტად იქცევა უფლის თვალში“. ამიერიდან მათიანე მეფის მორალური სახით განსაზღვრავს ქვეყნის ბედს.

